

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ver||bis Coenae Domini-||cæ & opinionum uarietate,||
Theobaldi Billicani ad Vr||banum Regium Epi||stola**

Billicanus, Theobald

VVittembergæ, 1526

VD16 G 1571

Vrbanvs Regivs Svo Theobaldo Billicano, Gratiam ac pacem in Christo.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35472

URBANVS REGIVS SVO THEO-

baldo Billicano, Gratiam ac p̄cām in Chri-

sto.

ilentium tuum tām diuturnum, frater
charissime, quod iam quibusdam defe-
ctio uidebatur, adeo non offendit Vr-
banum, ut multis etiam literis illud
præferre non iubauerit, quippe
quod pro literis librum pulcherrimo scenore peperit.
Age igitur ac sepe ad huic modum fileto, hoc est, foliatas
literas mittito. Evidem non ignorabam quibus negotio-
rū molibus esses adobratus, quam anxij animi curis et do-
cēde iuuentutis et Christi predicādi cītra ullam intermissi-
onem distractus, metuebam tamen (quae mea est pro fratri
bus sollicitudo) ne aliquo turbine tu quoque in hos animorū
fluctus rapereris, quibus hoc seculo optimi doctissimiq;
non sine iactura animarū grauiſſima iactantur. Videbat
malis de mon, Christiane unanimitatis impatiens, tot eru-
ditis multorū lucubrationibus, & opulente effuso lingua-
rū dono, deniq; iniuncta ministrorū uerbi constantia fieri,
ut disp̄lsis ignorātie tenebris, Germania resipisceret ac
iam palparet τὸ βλέπειν μα τὴν ἐργασίαν εοδία
ἐπ τὸ πωλεῖν & concordibus uotis magnisq; pas-
sibus alacriter ad libertatem, qua nos donauit Chri-
stus, non carnis sed spiritus contenderet. Hic omuēm
mouet lapidem, ne ab his paruis inicijs, nimis prospere

C iij

ad

ad summam eniteremur. Atq; primo inter uerbi duas
frigidam suffudit, Dein his dissentientibus, quorum ope-
ra ante ad sumnum pacis Christiane & Euangelij stu-
dium orbis inflammatus est, multitudo quoq; in tot pene
sectas, quot erant predicatores, sassa est. Primum dissen-
tiones oriebantur circa acerbitudinem. Dein gl. saepte dispu-
tandi ardore, pertinax sua tuendi studium in apertam
sunultatem erupit, idq; in eo potissimum nostrae religionis
sacramento, quod summae charitatis, & inter nos unitatis
symbolum Christus esse uoluit, nam eò dementie quida
Caroloftadiani prolapsi sunt, ut ægre Christianum dia-
patiuntur, qui non frequenter in ore habet blasphemias
basæ, Esculentus deus, impanatus deus, atq; hoc genus
portenta multi. Tandem usurpato supremi iudicis officio
æternis etiam ignibus adiudicare coeperunt, optimum
quenq; qui similiissimi Christi uerbis, simili fide adhe-
rens & redemptionem in cruce factam maxima gratia-
rum actione predicans, credidit, deum arcana filij presen-
tia in cena domini œu pignore consolari suos, donec
gloriosis & omnibus conspicuus redcat. Adde quod mul-
ti à uerbo per nos predicato abhorrent hoc uno nomine,
quod Caroloftadianus non sim, quasi uero soli Caroloftadi-
ani mysticum Christi corpus absoluant, pro quo se tradi-
dit in mortem filius dei. Nos autem uelut ulcera utcumq; ad
hereticus propediem resecanda.

Tantum potest saliet unius articuli fides, quem tamen
ipsi

ipſi non excoſtarunt priui. Nam VVickelephus Anglus
ſuperiori ſeculo, & in ſua confeſſione ad Vladislaum
Vuſtaria Regem miſſa, Valdeneſes eundem articulum iſſe
dem & ſcripturis & argumentis tuebantur, acerrime con-
tendentes, panem figuraliter et non naturaliter eſſe corpus
Christi, quem admodum Ioannes fuerit figuratiꝫ Helias,
& non personaliter. Quid hic faſrem? multi literarum
proverbi ab hiſ ſtabant, & mihi nec ſcribere nec taere
ſatis tuum erat, precebar Dominiū ut nos reſpiere, pre-
cepſ enim iudiciū alijs ſemper, potiſſimum tamen in fi-
dei negotio, plenum eſt mortis fert. pericli. Rationes &
ſcripturas, quibus Carolofidianum dogma roborari fo-
let, haud oſatanter expendi, mox plauſibiliter diā omnia,
ad ſcenam uulgi inſtructa, atq; eſſe compendium, quo uno
impetu Miffæ ſacrificiū q̄ primū ſubuerteretur, palam
ſatebar. Verum ne & ipſe protinus huic ſubſcriberem
ſententia, in cauſa erant, quibus et te permotum uideo, co-
acta quorundam locorum expoſitio, & corradiendi ubiq;
ſuffragia immodicum ſtudium, Cumq; in primis uer-
ba Cenae dominice, an h.ec doctrinam illam ferre que-
ant, conſulere & intueri preeſtius oporteat, plus tamen ſu-
doris in aliis locis exhaustum eſt quam in eo qui unus li-
berare conſientias a ſcrupulo poterat, ſi Germanum ei-
us ſenſum deprehendimmoſus.

Tum locus. I. Corith. 10. in quo non exigua ui-
ſtoriæ ſpes ſita erat, uix tropum admittere poſſe uide-
C iiiij batur

batur, cum Apostolus non de petra corporali, sed spiritua
li loquatur. Sic enim legimus, Bibebant de spirituali que
illos concomitabatur petra, petra uero fuit Christus.
Aperte satis uerba, Bibebant de petra, hoc est, Christo,
et petri illa spiritualis, quae comitabatur eos, erat Christus
Vbi non video quid nam me cogat uerbo EST obtrudere
tropum. Imo deridiculus sim, si tropum adhibuero. Iam
mire urgebat locus Exod. 12. ut
qui non ignorarem **הַיּוֹם** pro, ipse est, non raro acipi,
atq; uerbu substantium non exprimi semper apud He-
breos. Sic enim Hebreus loqueretur. **וְהַיּוֹם** vel
וְהַבְשֵׁרִי Vbi tamen ex lingue proprietate non statim
additur, vel **וְהַבְשֵׁרִי** Quare tropum subesse prima
fronte certe arbitrabar. Tandem et substantiae acipi
posse EST, alia sensus absurditatem intellexi, si sic Mo-
sen intelligas. Commedetis festinaanter. Est enim transitus
domini, quasi dicat, quae de agno paschali supra, ut fieret,
præcepit, ideo ijs cæmonijs prescripta conficiatis, quia
dies illa est Pascha Domini, ut ad diem quo beneficij col-
lati recordari iubentur, potius quam ad agnum referas.

Iam et Apostoli uerba. I. Corinth. II. Panis quem
frangimus, nonne communicatio corporis Christi est?
et. si non coaste sed simpliciter enarrantur, nostra cor-
roborant, cum communicationem corporis Christi
intelligimus

intelligimus, qua nobis communicatur corpus Christi, co-
municationem sanguinis, qua nobis communicatur san-
guis Christi. Neq; enim uel aduersarij, opinor, tam stu-
pidos nos esse credunt, ut quæ de communione corporis
Christi mysticæ scriptura habet, ignoremus. Non proti-
nus communionem sanctorum negat qui communicatio-
nem istam, quam credimus, corporis Christi in fractio-
ne panis, & communicationem istam sanguinis Christi
in distributione uini, confitetur propter uerba Christi sic
instituentis & ut faciamus eadem iubentis.

Porro & si ueteres dicubi sic loquantur ut suffragari
Caroloſtadianiſ uideri poſſint, rursus tamē huic dogma-
ti contraria perſepe ſcripſerunt, ut ne illorum quidem
teſtimonijs compulſus ſim à ſententia recedere, quod
Chryſoſtomus nihil obſcaris uerbis, ad eſſe ſacramento
corpus domini ſcribat, & poſt eum Theophylactus non
poenitendus author Mat. 26. auius uerba ſunt. Non dixit,
hoc eſt figura, ſed hoc eſt corpus meum. Et loa ſexto, in-
quit, Attende quod panis, qui à nobis in myſterijs man-
ducatur, non eſt tantum figura quædam carnis domini
ſed ipſa caro domini, non enim dixit, panis que ego dabo,
figura eſt carnis, ſed caro mea eſt, transformatur enim
carnis uerbis panis ille per myſticā benedictionē, et ac-
ceſſio itē ſancti ſpiritus in carnem domini. Cyprianus de
Cœna domini, panis iſte (inquit) que dominus diſcipulis
porrigebat, non effigie ſed natura mutatus omni potētia

C p dei factus

dei factus est caro. Et sicut in persona Christi humanitas
uidebatur & latebat diuinitas, ita sacramento uisibili in-
effabiliter diuina se infudit essentia, ut esset religioni ar-
ca sacramenta deuotio.

Neq; illud pretereundum est, q; Theophilactus, cum
uerba coene tractaret, Mari. 14. tam aperte nostram
sententiam confirmat, ut alijs quibusdam locis huic dissen-
tientibus, non facile in Carolostadianum dogma pertrahat.
Sic enim inquit, Hoc est corpus meum, hoc inquam, quod
sumitis, non enim tantum figura & exemplar quoddam
est corporis dominici, panis, sed in illū conuertitur corpus
Christi, dominus enim dicit, panis quem ego dabo, caro
mea est, nō dixit, figura est carnis meae sed caro mea est.
et iterum, Nisi ederitis carnem filij hominis. Et quo
modo (inquit) caro non uidetur? O homo, nostra propter in-
firmitatem istud fit. Quia enim panis quidem & uinum
ex his sunt quibus assueuimus, ea nō abhorremus, sanguini
nem uero propositum & carnem uidentes, non ferremus,
sed abhorreremus. Idcirco misericors deus nostrae infir-
mitati condescendens, specie quidem panis et uini seruat,
In uirtutem autem carnis, & sanguinis transselementa.

Athanasius uero. I. Cor. II. super uerbis, Non dijudi-
cans corpus domini, hoc est (inquit) nihil prius disqui-
rens, uel internoscens presentis mysterij magnitudinem
Nam si certiores essemus, quisnam & quantus sit ille,
qui nobis in conspectu adiacet, nulla fermē rei alterius
ope

tas
ina
ira

um
am
sen
par
tod
am
ous
xro
st.
quo
in
um
qui
us,
fir
at,
tat-
audi
ii-
em
e,
ius
ope

opc indigeremus. Tun putas sic loquutum fuisse Athanasi
um, si Carolostadionorum more, preter panem & uinum
nihil adesse credidisset?

Quid quod ne his quidem uerbis tuto nituntur, Caro
mea nihil prodest, si patrum patroania questierint? hæc
enim sic tractat Cyrillus. Quoniam cum uiuificante uerbo,
caro coniuncta est, tota est effecta uiuifica, quamvis natura
carnis, ut caro est, uiuificare nequeat, facit tamē hoc, quia to
ta uerbi operationē suscepit. Corpus enim est non cuiusvis
hominis, cuius caro prodest quicquam potest (non enim Paul
li aut Petri aut cæterorum) sed ipsius uite & saluatoris
nostrī Ihesu Christi corpus, in quo deitatis plenitudo cor-
poraliter habitat, facere hoc potest, Caro quidem cætero-
rum omnium quicquam uere non prodest, caro autem
Christi, quia in ipso unigenitus dei filius habitat, sola ui-
uificare potest. Que omnia non in hoc produco, ut in re
bus fidei, relicta scripturarum lucerna, ad hominum glosse
mata confugiam, sed ut ostendam quam non temere sim
auictatus, qui uidebam ueteres quoq; primarij nominis,
parti aduersarie plena quod aiunt, caro nunquam sub-
scripsisse.

Quanto temptationis artete conassum arbitraris hunc
anum mi Theobalde: cū tot insignes uiros dissentire me
hi uiderem, quos uitae integritas raræ eruditioni feliciter
iuncta iam olim mibi reddidit charissimos & inter sacrum
& saxum eram, neq; aduersus conscientiam precipitanter
quicquam

quicquā agere debebā, et tantis uiris arrogāter obstrepe-
re, stultū erat, qui si spiritus magisterio & fidei experi-
mento edocti sunt ueritatem, quis sum ego, qui illis resis-
tam? Veritatem ut par est, ueneror & quanta licet ui-
gilantia, inquirō. Quod si illi me ante uortunt, fratrum
functi officio, preābus apud deum instent, ne à tergo re-
linquar miser. Nouit qui probat corda & renes deus,
quam hic ab ambitione & prauo affectu absim, male-
dictus honor, maledictum lucrum, quo ueritas deseritur
felix contumelia, felixq; dispendium, quæ propter uerita-
tem & iustitiam tolerantur. Ego quod ad me attinet, si
mea tenuitas aliud præstare non potest, à patre luminiū
ueritatis cognitionem postulare non desistam, ne perpe-
tuo corda simpliciū doctrinis uariis et peregrinis ar-
cuerantur, sed sana doctrina constabiliantur aduersus
portas inferorum. Tu quod facis, facere non desiste, &
persuasissimum habe apud me quoq; nihil ipsa ueritate
esse antiquius. Gratia domini tecum, Amen. Augustae
Vindelicorum. 18. Decemb.

ANNO M. D. XXV.

Salutant te Ioannes Rana, & Stephanus Agricola, &
reliqui fratres in Euangeli nego-
cio fidissimi cooperatores, qui
& ipsi calulum, quod
aunt, album tuæ
sententie addi-
derunt.

